

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות בענייני חושן משפט

גיליון רי"א, תשפ"ג

משולחנו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א ריש מתיבתא 'עוז והדר'

טוען רבני בזמננו

בני אדם, וכל שכן במי שנכנס בה מצד הרצון ושלא מחמת ענייני עצמו.

ב. פעמים שמוחר לתבוע בשם אחרים

על אף האמור, כתבו בעלי התוספות (שבועות לא. ד"ה זה) שכאשר אדם טורח להציל עבור חברו את מעותיו כאשר החבר עצמו לא יכול לטרוח בעצמו להצילם, הרי הוא עושה בכך מצוה. וכל האמור שהבא בהרשאה נקרא 'לא טוב עשה', הוא על אדם אלים ובעל טענות המתעבר על ריבים לא לו.

בהתאם לכך, על דברי הטור (סימן כג סעיף טז) שהביא להלכה את הדין שאין לבוא בהרשאה על דינו של אחר, אלא אם כן התובע אינו יכול לטרוח לצאת למקום אחר עבור תביעתו, הביא הבית יוסף את דברי התוספות, והוסיף שכך מבואר בדברי הראב"ד (שלוחן פרק ג הלכה ה) שכתב שכאשר בעל הדין גר בעיר אחרת, יכול חברו להתמנות תחתיו לעמוד בדין שהרי הוא מציל ממון חברו. מכך מסיק הבית יוסף שכללו של דבר הוא שכאשר מסיבה כלשהי בעל הדין אינו יכול לעמוד בעצמו בדין ולהוציא את המגיע לו, מצוה להציל עשוק מיד עושקו, ורק כאשר אינו יכול, אמרו שלא טוב לעשות כן.

הרמ"א (סעיף טו) הבין את דברי התוספות שהאיסור הוא כאשר המורשה אלים ובעל טענות, וכתב זאת בלשון 'יש אומרים' שאין חילוק בין אם בעל הדין נמצא בעיר או לא, וכאשר המורשה אינו אלים אלא עושה כדי להציל עשוק מיד עושקו, מותר הדבר ואף מצוה הוא עושה, [אמנם בכ"י משמע שהראב"ד והתוספות לא נחלקו].

והש"ך (ס"ק לב) תמה על כך מסברא שאם המורשה טוען אמת, מה בכך שהוא אלים ובעל טענות? ואם הוא משקר בדינו, אז זו הבעיה העיקרית ולא מה שהתעבר על ריב לא לו. ולכן פירש את כוונת דברי התוספות שכאשר הלווה אלים ובעל טענות וזו הסיבה שהמלווה נמנע מלתבוע אותו, שם אין ראוי לאחר לתבוע במקומו, שהרי המלווה יכול לתבוע בעצמו. ודוקא במקום שאינו יכול לתבוע, שם מצוה לתבוע במקומו.

בתומים (ס"ק יד) ביאר את סברת הרמ"א דשמא מתוך שירבה הטוען בטענותיו הבעל דין שכנגדו יתרצה להתפשר עמו, וזה הוי כעין כפיה על הפשרה. ובחזון איש (בבא קמא סימן ג ס"ק טו) ביאר את סברת הרמ"א שוודאי אין מדובר שעורך הדין המורשה יטען טענות של

הכרעתם לאור בצורה הטובה ביותר.

עיקרי הנושא בהלכה

א. הבעיה בהעמדת טוען רבני ועורך דין

בשאלת הטוען הרבני יש לדון מכמה פנים: א. האם ראוי שיהיה מייצג רבני בבית דין. ב. האם ניתן להיות מייצג, או שעל הבעל דין להופיע בעצמו בבי"ד. ג. האם בכלל ראוי לתת עצות לבעלי הדין ואפילו מחוץ לבית דין. במסכת שבועות (לא.) שנינו: 'ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו' (יחזקאל יח יח) - זה הבא בהרשאה. וביאר רש"י (ד"ה זה הבא) שהוא בא בהרשאה מחברו לטעון מול בעל דינו של החבר, ונמצא שהוא מתעבר על ריב לא לו, ואולי בעל הדין המקורי היה יותר נוח לדיון, וגם נוח להתפשר, אך הטוען עבור חברו לא יוכל להתפשר, שהרי אין לו סמכות לעשות פשרה בממון של אחרים.

בהעמדת טוען אחר, ישנו גם חשש לשקר, שהרי מאחר שהעומד בבית הדין אינו בעל הדין בעצמו, הוא אינו יודע את פרטי הדברים ועשוי לעוות את האמת על מנת לנצח בדין, וכך שנינו במכילתא (משפטים כג ז) 'מדבר שקר תרחק', שלא יעמוד אצל סנגורין, שנאמר 'עד האלהים יבוא דבר שניהם', ופירש בזית רענן שם, שהכוונה שבעל דין צריך לטעון בעצמו ולא לטעון על ידי אחר.

במשנה מצאנו (אבות פרק א משנה ח) 'אל תעש צמחך כעורכי הדיינים', ופירשו אזהרה לתלמיד חכם שלא יסדר עם אחד מבעלי הדין את הטענות ויעשה עצמו כעורך דינו היאך לטעון ומה לומר. וכן מצאנו במסכת כתובות (נב:) שאחרי שיעץ רבי יוחנן לקרוביו כיצד לפטור עצמם מלשלם לאלמנת אביהם רפואה שאין לה קצבה, על ידי שיקצבו לרופא סכום קצוב עבור רפואתה עד מאה ועשרים, וכך יהפוך הענין לדבר שיש לו קצבה שנגבה מתוך כתובתה ולא יצטרכו לשלם לה, התאונן שעשה את עצמו כעורכי הדיינים. וביארו בגמרא שבתחילה חשב שמשום 'מבשרך אל תתעלם' ראוי שיעזור לקרוביו, ולבסוף החליט שמאחר שהוא אדם חשוב לא ראוי שיעשה עצמו כעורכי הדיינים גם כאשר זה סיוע לקרוביו.

המאירי (שבועות לא:) כתב שלעולם יזהר אדם שלא לבוא לדין אלא בהכרח, ולא יעשה עצמו כעורכי הדיינים להיות מתעבר על ריב לא לו, שעריכת הדיינים מחדשת שנאות בין

אובן בן הרוש מצא את עצמו עומד בפני תרחיש שאליו לא הכין את עצמו מעודו. המפעל שבבעלותו ובניהולו, התנהל על מי מנוחות במשך השנים, וכשהתגלעו חילוקי דעות ידע תמיד להתגמש, לפשר ולהתפשר, ללכת לקראתו, ועובדיו שידעו את מזגו ואת נכונותו לעשות לטובתם ככל שיידרש, השיבו לו באותו מטבע של שלוה.

כל זה היה. אבל מסתבר שלכל דבר יש גבול. הוא כבר לא זכר בדיוק באיזו נקודה חל השבר. עובד אחד פוטר לאחר שהדליף או מכר מידע עסקי רגיש של המפעל. הפיטורין גררו זעם חסר רסן (או שמא חשש עמוק) של עובד אחר שהחל להתרעם בפומבי על החלטות שונות של ההנהלה, ואותו כבר לא היה כל כך קל 'להזיז', מאחר שהתקבל לעבודה שלא בשל כישוריו אלא בשל פרוטקציה.

בשלב כלשהו עלו העניינים עם שמעון, העובד המפוטר, שהבין שלא יחזור, על מסלול של התנגשות שלא הותיר לראובן הנינוח כל ברירה. ביום אחד נפרץ המשרד לצורך 'תפיסה' של חפצים, ביום אחר נותק זרם החשמל למפעל בשעת השיא של העבודה, ואז בא הפעלול הגדול מכולם: דיווח כוזב למחלקת המכירות של המפעל על ביטול הזמנה חשובה, דבר שכמעט גרם להשבתת המפעל למשך יומיים ולסחבת אינסופית ולא נעימה בעליל מול המזמין.

ראובן הבין שנועם הליכותיו ונימוסו לא יעמדו לו הפעם, הוא לא הסכין להתמודד עם טרור מוזר כזה, ולאחר שניסה ללכת לגישור ולותר ויתורים מרחיקי לכת, הבין שכלו כל הקיצין ואין לו מנוס מלפנות לבית הדין לתבוע את שמעון.

אך קודם לכן, בהכירו את נפשו הנפתלת של יריבו, ידע שההופעה בבית הדין עשויה להפוך בקלות לרשת של שקרים ושקרים-למחצה, וכי הוא, הישר עד כדי תמימות, לא יצליח לעקוב ולגלות את המוקשים שיכמין לו שמעון על כל צעד ושעל. הוא היה מעוניין לכן, להעמיד מצדו טוען רבני ממולח, שיידע לענות כסיל כאיוולתו, ולהוציא אותו עצמו כשידו על העליונה.

כיהודי נאמן וירא שמים שלא עושה דבר וחצי דבר בלי לדעת שכך ישר וראוי לעשות לפי דרך התורה, פנה אל בית ההוראה וביקש לברר האם מותר לכתחילה להיעזר בשירותיו של טוען רבני שיטען במקומו בבית הדין, או שישנה עדיפות לייצג את עצמו ולסמוך על כך שדייני בית הדין יבינו דבר לאשורו ויוציאו את

שקר, אלא ש'בעל טענות' משופשף שכזה, עשוי להטריד את בית הדין ואת בעל הדין שכנגדו, ולפעמים מרבה ספקות בפני בית הדין ובעל הדין שוגה בתשובתו על טענות שכנגדו ויוצא חייב בדין, וכל זה איננו בכלל שקר, שהרי לא שיקר, ובכל זאת, אין ראוי שאדם חריף בטענות יתערב לטובת אחד הצדדים והרי הוא 'מתעבר על ריב לא לו'. וזו כוונת התוספות שאין למרשה סיבה ראוייה שאינו יכול להופיע בעצמו בבית הדין, אלא שמעדיף להעמיד תחתיו אדם חריף בטענות, וזה 'לא טוב עשה'.

ג. האם הנתבע יכול למנות טוען במקומו?

כל האמור עד עתה עסקנו בתובע בו דנו הפוסקים האם ראוי למורשה לייצג אותו בכ"ד או אפילו רק לסייע בידו בטענות וכעורכי הדיינים, ונתבאר שפעמים הדבר ממש בגדר מצווה, ופעמים הוא ממש בגדר האיסור. אך לגבי הנתבע הפוסקים דנו האם ניתן בכלל לייצג אותו בכ"ד כמורשה, או שיש לנתבע עצמו להופיע ולייצג את עצמו בכ"ד.

ומצאנו שנחלקו בדבר הראשונים. במשנה מבואר שדנים כהן גדול בבית הדין, והקשו בירושלמי (סנהדרין פרק ב הלכה א) מדוע לא ימנה אנטלר [-מורשה] תחתיו שיבוא ויטען במקומו בבית הדין ויחסוך ממנו את פחיתות הכבוד שבדבר. מכך הסיקו חלק מהראשונים (הובאו ברמב"ן שבועות ל. ד"ה וחזינא) שהנתבע כן רשאי למנות שליח תחתיו בבית דין, שאם לא כן, אין מובן לשאלת הירושלמי. אך יש חולקים שאין להעמיד מורשה לנתבע, לפי שאין לנו להוסיף לשמוע טענות של שקר מפי המורשה, ועוד שכאשר הנתבע אינו טוען בפני בעל דינו הוא מעז להעלות טענות של שקר (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א שם). הרשב"א (שו"ת חלק ב סימן שצג) מוסיף טעם, שהטוען הממונה שאינו בעל הדין, מתקשה מטבע הדברים להיצמד לאמת שאינה ידועה לו. ורק בכהן גדול שחשו לכבודו היה צד לומר שזה עדיף על החשש לטענות שקר.

הרשב"א בכמה מקומות בתשובותיו (חלק ב סימן שצג וחלק ו סימן ר"י) עסק בנידון זה. הוא הביא את דעת הגאונים שמעיקר הדין הנתבע יכול למנות מורשה, אך כתב לתמוה, שברגע שניתן להעמיד אדם אחר, לא זו בלבד שהמורשה ישקר מחוסר ידע, אלא אף זו שאינו בוש מהתובע, ודברים בסיסיים בדיני תורה כמו החזקה שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו מאבדים ממשמעותם כאשר המשיב בשם הנתבע הוא אדם אחר שאינו בוש ממנו.

אמנם מצינו בגמרא מושג של 'טענין', שדייני בית הדין טוענים עבור אחד הצדדים בבחינת 'פתח פיך לאילם' במקרים מסוימים בו הנתבע ממיעוט ידיעתו והבנתו נמנע מלטעון טענה העומדת לזכותו. אך מכאן ועד למנות ממלא מקום לנתבע, שיוכל לטעון ככל שלבו חפץ הדרך ארוכה. הרשב"א שולל זאת מכל וכל [להרחבה בדעתו,

והסבר תשובותיו כך שלא יסתרן לו, ראו בשו"ת בעי חיי (חלק ב סימן עה)]. מחלוקת ראשונים זו הובאה להלכה בטור ובשולחן ערוך (סימן קכד סעיף א).

ד. החילוק בין תובע לנתבע בנושא זה

הפוסקים עמדו לבאר מה הסברא לחלק בין תובע, שלגביו אנו נוקטים שרשאי לשלוח טוען שיטען במקומו בבית הדין, ובין נתבע, שלגביו אנו נוקטים שאסור לו לשלוח טוען מורשה להתגונן בשמו בבית הדין. ושלושה טעמים נאמרו בחילוק זה:

א. הפרישה (סימן קכד ס"ק א) מבאר שיעקר החשש לשקר על ידי מורשה הוא בנתבע, שכיון שאינו מעיז פניו נגד המלוה שעשה עמו טובה, הוא מעדיף להסתתר מאחורי הייצוג המשפטי ולא להופיע בעצמו.

ב. ביאור נוסף כותב הפרישה, וכתב שהוא העיקר, שלכתחילה היה עדיף שלא יטען אף אחד עבור חברו, אך עבור התובע התירו זאת כדי שלא יוכל כל אחד ליטול את ממון חברו וללכת למדינת הים, ביודעו שחברו יתקשה ללכת אחריו כדי לנהל עמו דין תורה.

ולכן תקנו שיוכל לתת הרשאה לשלוחו, כך שנחשב שהשליח תובע עבור עצמו ויוכל השליח לתבוע בכל מקום. וכיון שכך לא חילקו ויכול התובע להעמיד מורשה בכל מקום ומצב. אך בנתבע אין סברא כזו ולכן לא תקנו בו היתר זה.

ג. הריב"ש (סימן רלה) ביאר שהרשאת

התובע כמוה כהקנאת כל זכות שיש לו באותה תביעה למורשה, כך שבפועל נעשה השליח כבעל דבר לכל ענין, והנתבע לא יוכל לומר לו "לאו בעל דברים דידי את". לעומתו, לנתבע אין מה להקנות, הוא הרי אינו רוצה לעצמו דבר, אלא לכל היותר את הזכות שלא להיות חייב את הממון שתובע הנתבע, ומאחר שאינו יכול להקנות, אינו יכול לעשות את המורשה ל'בעל דבר' ולכן לא יוכל למנותו, וכן כתב כבר הרשב"א (חלק ו סימן ר"י) בשם רבי סעדיה גאון, הרמ"ה בטור, ועוד.

ובאמת, הריטב"א (שבועות ל.) שסובר כדעת החולקים ונוקטים שגם הנתבע יכול למנות מורשה, עונה כנגד

טעמים הללו: שלא חוששים שהמורשה ישנה מן האמת, שהרי אין אדם חוטא ולא לו, ושלוחו של אדם כמותו גם כשלא מקנים לו כלום.

ה. הבדל בין הטעמים

בין טעמים אלו ישנם הבדלים:

במקום שבו התרצה התובע והסכים לדון מול הטוען שהעמיד הנתבע, ואחר כך חזר בו וכעת מסרב לדון עמו. שאם הטעם הוא מהחשש לשקר, יש מקום לומר שכעת כבר לא יוכל התובע

לטעון זאת, שהרי כבר האמינו על עצמו. אך אם הטעם הוא שהרשאה לא יכולה לחול כי אין זכות להקנות לו, לכך לא מועילה הסכמת התובע לדון, ועדיין לא חלה ההרשאה.

ולהיפך, כאשר התביעה היא על נכס שבידי הנתבע והתובע רוצה לקבלו לידי, שכאשר יקנה הנתבע למורשה את הנכס וזכויותיו בו, יוכל המורשה לייצגו לפי הטעם שהחילוק נעוץ ביכולת להקנות ולהרשות, אך לפי הטעמים האחרים גם כאן אין אפשרות לנתבע להרשות לאחר לטעון עבורו. [וראו נפקותא נוספת בין הטעמים בבעל שטוען עבור אשתו בנכסי מלוג כשיש פירות, בשער משפט (סימן קכב סק"ג)].

ו. טוען רבני בזמננו

אחרי שלמדנו את הבעיות הכרוכות בדבר, ננסה להבין כיצד מתנהל ההסדר של 'טוען רבני' שנפוץ כיום בכל בתי הדין, שהתובעים והנתבעים מופיעים בלוויית הטוען המסייע בעדם וטוען את טענותיהם.

הבעיות העולות לעיל: א. הבא בהרשאה נאמר בו 'אשר לא טוב עשה בתוך עמיו'. ב. 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים', ורק עבור קרוביו הותר, באדם שאינו חשוב, משום מבשרך לא

אחר שהבהרנו שמותר לתובע, ובזמננו גם לנתבע, להעמיד טוען רבני שיסדר את טענותיהם ויטען בשמם. שומה עלינו לחדד את המובן לכאורה מאליו, והזהירו עלינו הפוסקים, והוא שכל האפשרות לטעון על ידי אחר, אין פירושה שניתן למסור לעורך דין או לטוען רבני את המטרה שאותה רוצים להשיג, ושינסה להשיגה בכל דרך אפשרית

תתעלם, ולא לכל מאן דבעי. ג. דברי הפוסקים שנתבע אינו יכול להעמיד מורשה בכל מקרה. כתב הגידולי תרומה (שער נ חלק ד אות ח) שיעקר האיסור של 'לא טוב עשה' הוא במתעבר על ריב לא לו, אבל כשעושה זאת לא בשביל עצם הדיון אלא שנוטל שכר על הייצוג ובשביל ליהנות מן השכר נכנס לכל הענין, אין זה נחשב 'ריב לא לו' ולכן על זה לא נאמר 'לא טוב עשה'. וכתב הכנסת הגדולה (סימן קכג הגהות טור לד) שכדבריו פטח המנהג.

ועוד סיבה להתייר זאת מסברת התוספות שהבאנו שלפעמים בעל-הדין אינו יודע לסדר היטב דבריו, והוא חושש או בוש וכדומה, ולכן הבא לטעון במקומו הוא כמציל עשוק מעושקו ומצוה הוא עושה.

גם לגבי האיסור לעשות עצמו כעורכי הדיינים, כתבו בספר הערות במסכת כתובות (נב:) מהגר"ש אלישיב זצ"ל, שבדברי רש"י (שם פו. ד"ה עשינו) מדוקדק שלא אמרו באיסור זה היתר של 'מבשרך אל תתעלם' בקרובים דווקא אלא גם באוהביו, ולכן בדוחק יש צד היתר כשעורך הדין נשכר בכסף, וזו פרנסתו, נמצא שהוא כאוהביו ומותר לו לטעון עבור מרשהו. ואמנם לפי זה יהיה מותר דווקא כאשר הוא טוען בשכר, ויהיה אסור לטעון בהתנדבות. וכן לאדם חשוב יהיה אסור לטעון כמבואר שם [וראו ים של שלמה (כתובות פרק ד סימן לח) שהיום יעשה כל אדם עצמו כאדם חשוב ולא ישיא עצה שיש בה קצת ערמה

על אף האמור, כתבו בעלי התוספות (שבועות לא. ד"ה זה) שכאשר אדם טורח להציל עבור חברו את מעותיו כאשר החבר עצמו לא יכול לטרוח בעצמו להצילם, הרי הוא עושה בכך מצוה. וכל האמור שהבא בהרשאה נקרא 'לא טוב עשה', הוא על אדם אלים ובעל טענות המתעבר על ריבים לא לו

ותחבולה, אפילו לקרוביו].

ובאמת בגוף ציווי התנא 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים' יש כמה דרכים בדברי רבותינו הראשונים ואין הדבר מוסכם שמדובר בטוען המורשה על ידי הצדדים לטוען טענותיהם ויש הסוברים שהדבר אמור רק בדין הדן בדין זה שלא ייעץ לאחד הצדדים, ויש חולקים. [וראו בדברי מפרשי המשנה שם, וש"ך חושן משפט סי' ס"ק פב, ושער משפט חושן משפט סי' יז סק"ה].

לגבי הבעיה השלישית שלא מצינו היתר לנתבע להעמיד מורשה, כתבו האחרונים שמאחר שזהו המנהג נוצר מצב שכל תובע נחשב כאילו קיבל על עצמו לדון גם מול מרשהו של הנתבע, וכאמור לעיל, במצב כזה יש תוקף להרשאה. וראה עוד דברי הסמ"ע (סימן יז ס"ק יד) שכתב סברא זו לגבי מייצג שמתרגם את הצדדים לדיינים ולהפך, וכתב שם: ומה שבזמן הזה נוהגין לדון לועזים על ידי מורשה שלהם (ראה מכות ו: שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן, ופסקו הרמב"ם (סנהדרין פכ"א ה"ח) והשו"ע סימן יז סעיף ו) שדין זה נכון גם לגבי בעלי דינים), הוא מפני שכל שבא לדון לפני דיינין קבועים הוה ליה כקבלו עליהם לדון כן, ואין לנו אחר הקבלה כלום.

אבל החזון איש (חושן משפט סימן ד סק"ז) כתב שמאחר שזה מבוסס על מנהג שאינו מחייב את הצדדים, נראה שבית הדין צריך להודיע להם שאינו מן הדין ושיקבלו עליהם זה את הטוען של זה, ואם לא אמרו במפורש, אין כאן מחילה, שיתכן שמה שדן מול המורשה היה כי חשב שחייב כך מן הדין. ואולי אפשר לסמוך גם לפי דבריו על מה שכתב המשפטי שמואל (סימן קכא) שכשפט המנהג לדון בכל מקום עם הטוענים מטעם שני הצדדים, הוי כאילו קיבלו עליהם מתחילה לעשות כן, ואם כן בזמננו ניתן לומר גם כן שנחשב כאילו קיבלו עליהם.

בתשובות והנהגות (ה"ב סימן תש), מחדד את האומדן ששתיקת הבעל דין להמצאות של טוען רבני בדין מתפרשת כקבלה והסכמה, שהרי כיום כל הדין בבי"ד יסודו בקבלה ובהסכמת הצדדים, שהרי הם מקבלים עליהם אפילו דבר יסודי כעשיית פשרה הנראית לדיינים מצד היושר ושלא דוקא בדקדוק כדין תורה.

ובמקום שאין הטוען טוען טענות במקום הבעל-דין, אלא שיושב לידו לעזור לו להסביר את טענותיו, כתב החזון איש (חושן משפט סימן ד סק"ז) שאין זה המורשה המוזכר בפוסקים, ובין התובע ובין הנתבע מותרים בכך. וכפרט שבשו"ת בעי חיי (חלק ב סימן עה), כתב שבכל מקרה יוכל הנתבע לומר 'קים לי' כדעת הפוסקים שמתירים לי למנות טוען.

ז. טענת שקר אסורה בכל מקום

אחר שהבהרנו שמוותר לתובע, ובזמננו גם לנתבע, להעמיד טוען רבני שיסדר את טענותיהם ויטען בשמם. שומה עלינו לחדד את המובן לכאורה מאליו, והזהירו עליו הפוסקים, והוא שכל האפשרות לטוען

על ידי אחר, אין פירושה שניתן למסור לעורך דין או לטוען רבני את המטרה שאותה רוצים להשיג, ושינסה להשיגה בכל דרך אפשרית. ברור לכל שלא הותרה הרצועה, וכל שהותר הוא להעמיד את טענות בעל-הדין בצורה מיושרת ורהוטה, אך ודאי אסור לו לשקר (סמ"ע ס"ק כב בשם מרדכי) ולא זו בלבד אלא שאסור לו לומר דבר שאינו יודע בבירור עד שישמע במפורש ממרשהו שכן הוא (שולחן ערוך הרב הלוואה סימן כז) [יוצא אחד מכלל זה הוא אפוטרופוס של יתומים שמוותר לו לטוען דבר שאינו יודע בבירור שקרה].

וזה דבר המשפט

- מעיקר הדין לא טוב לתת לאחר להתעבר על ריב לא לו, ולהרשותו שיטען עבורו. וכך גם אינו ראוי להיות מעורכי הדיינים, לפלפל עם הנתבע ולהכינו לקראת הדיינים, כגון: מה לטוען ומה לענות לשאלות הדיינים.
- נחלקו הפוסקים אם רשאי הנתבע למנות מורשה במקומו, ושתי חסרונות בדבר: א. שהרי הוא כמלמדו שקר, שהרי הטוען אינו יודע את העובדות, וגם שלנתבע נח יותר לשקר שלא בפני התובע. ב. בניגוד לתובע, הנתבע לא יכול להקנות זכויות כלשהן למורשה, ולכן המורשה אינו נעשה בעל דין.
- 'טוען רבני' בשכר, נחשב כקרובו ואוהבו, ונהגו כיום שגם הנתבע יכול לקחת טוען רבני. ויש סיבות להתיר.
- כאשר בעל הדין מופיע בעצמו בבית הדין וה'טוען רבני' בא רק כדי להיות לו לעזר, ולסייע לו להעביר את טענותיו ברהיטות ובלא אימה, דעת הפוסקים שאין בכך כל חשש וכלל אינו פועל מדין 'מורשה'.
- ומכל מקום אסור לו בשום אופן לטעון שקר, אף כשעושה זאת כדי להציל עשוק מיד עושקו.

חדש! כרך שלישי בסדרה

מאחורי הקלעים של בית הדין

הצגה מרתקת לדייני חובל בכל תחומי החלטה הנעשים לחיי של כל יהודי
מבית בית הדין - מ' מוסלמי סלחאן רבו מנזים מנדל' פומרניץ סלחאן
ראם בית הדין לדיני ממונות 'באר ישיאל' וייס מוסטבא 'עם חודו'
טובא סלאי | מקבץ פסקי דיני ממונות אקטואליים | קונטרסי דיני ממונות בתקופת הקדושה

אור דיני התורה ליטור לב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

פריז: 0034-437 (1718) אייטה: 0170-0906-44
להשיג בחצרות הספרים המובחרות

